

Αρχαία Μεσσήνη

Πέτρος Θέμελης

Η Εθνική Τράπεζα, με αίσθημα ευθύνης απέναντι στο κοινωνικό σύνολο, έχει αναλάβει και ενστερνισθεί το ρόλο του θεματοφύλακα ιερών παραδόσεων και πολύτιμων παρακαταθηκών, που, μαζί με τη νέα καλλιτεχνική δημιουργία, συνιστούν την έννοια και τη σημασία του πολιτισμού. Στο πλαίσιο αυτό υποστηρίζει χορηγικά την ανασκαφή και την αναστήλωση στην Αρχαία Μεσσήνη.

Το έργο, που επιτελεί εδώ και χρόνια ο καθηγητής κ. Πέτρος Θέμελης, πέρα από την επιστημονική σπουδαιότητα και το αρχαιολογικό ενδιαφέρον, έχει αποκτήσει ξεχωριστή σημασία για όλη την περιοχή της Μεσσηνίας και αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους και πληρέστερους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδος. Το Μνημείο γίνεται σημείο αναφοράς και διεθνής πόλος έλξης, προσαρμοζόμενο συνεχώς στα νέα δεδομένα και «ανοιχτό» στους ανθρώπους κάθε ηλικίας.

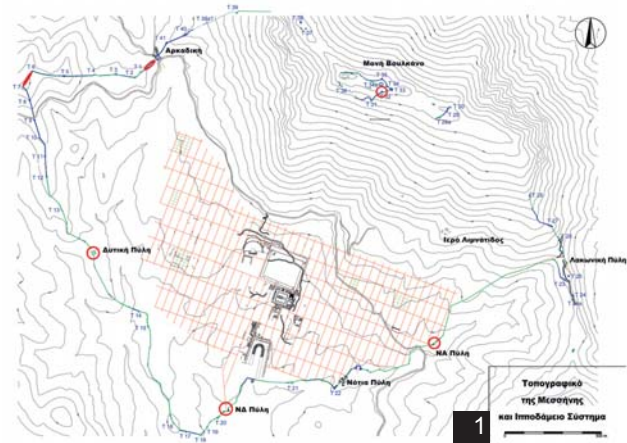
Η επιλογή της Εθνικής Τράπεζας να στηρίξει με τη χορηγία της την ανασκαφή και την αναστήλωση του συγκεκριμένου έργου δικαιώνεται από την ολοκληρωμένη διαχείριση του χώρου και των επιμέρους μνημείων που τον συναποτελούν. Αποτελεί λαμπρό παράδειγμα αποτελεσματικής διαχείρισης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό, στη σημερινή εποχή της κρίσης, όχι μόνο να υπάρχει, αλλά και να επιδιώκεται, συντονισμός προσπαθειών, ώστε να αναδεικνύονται συνεργασίες, συνεννόηση και συναντίληψη στα καίρια προβλήματα της χώρας μας.

Εθνική Τράπεζα

Εισαγωγή

Παρά τη μακρόχρονη κατοχή της χώρας τους, οι Μεσσήνιοι διατηρούσαν συνείδηση της κοινής καταγωγής τους και δεν έκρυβαν την έντονη επιθυμία για απελευθέρωση, όπως φάνηκε με τα γεγονότα το 426/425 π.Χ., όταν οι Αθηναίοι τούς χρησιμοποίησαν ενάντια στους Σπαρτιάτες, προκειμένου να πετύχουν την κατάληψη της Πύλου και της Σφακτηρίας και να αιχμαλωτίσουν τον ανθό του σπαρτιατικού στρατού που είχε αποκλειστεί στο νησί. Οι Μεσσήνιοι της διασποράς, που είχαν αναγκασθεί να καταφύγουν στη Σικελία (στην πόλη της Ζάγκλης που μετωνομάστηκε σε Μεσσήνη) και στην Κυρηναϊκή της βόρειας Αφρικής (όπου ίδρυσαν την πόλη Ευεσπερίδες), όταν εκτοπίστηκαν από τη Ναύπακτο και την Κεφαλληνία στο τέλος του Πελοποννησιακού Πολέμου, το 403 π.Χ., διατηρούσαν την εθνική τους συνείδηση. Ανταποκρίθηκαν πρόθυμα στο κάλεσμα του Επαμεινώνδα την άνοιξη του 369 π.Χ. για εγκατάσταση στη νέα πρωτεύουσα, που είχε αποφασίσει να ιδρύσει ο Θηβαίος στρατηγός με βάση τις αρχές του Ιπποδάμειου πολεοδομικού συστήματος (εικ. 1). Κατάλληλη θέση για τη νέα πρωτεύουσα των Μεσσηνίων θεωρήθηκε η Ιθώμη, το φυσικό οχυρό της χώρας με το ιερό του Δία Ιθωμάτα στην κορυφή, ιστορικά και συναισθηματικά δεμένο με τα τραγικά γεγονότα του τελευταίου Μεσσηνιακού Πολέμου, που ξεκίνησαν με την επανάσταση των ειλώντων το 464 π.Χ.

1. Τοπογραφικό σχέδιο της αρχαίας Μεσσηνίας. Ιπποδάμειο πολεοδομικό σύστημα

Ο Πausανίας στη Μεσσήνη

2. Το παλιό μοναστήρι Βουλκάνο στην κορυφή της Ιθώμης

Στα χρόνια του περιηγητή Πausανία (2ος αι. μ.Χ.) η Μεσσήνη εξακολουθούσε να αποτελεί αξιόλογο πολιτικό και καλλιτεχνικό κέντρο. Ο περιηγητής, εντυπωσιασμένος από τις οχυρώσεις, χτισμένες με λίθινα αγκωνάρια ως τις επάλξεις, επισκέπτεται πρώτη την Αγορά, όπου βλέπει την Κρήνη Αρσινόη, τους ναούς και τα λατρευτικά αγάλματα του Δία Σωτήρα και του Ποσειδώνα, της Αφροδίτης και της Μητέρας των Θεών Κυβέλης, ενώ αναφέρει κάπως αόριστα τα ιερά της Λαφρίας Αρτέμιδος, της Δήμητρας και των Διοσκούρων, καθώς και της θεάς του τοκετού Ειλειθυίας με το Θάλαμο των Κουρητών. Συνεχίζοντας προς τα νότια περιγράφει το Ασκληπιείο, κατάμεστο από έργα τέχνης, το Ιεροθύσιο, με αγάλματα των δώδεκα θεών και ανδριάντα του Επαμεινώνδα και, στη συνέχεια, το Στάδιο και το Γυμνάσιο, με ιερά και αγάλματα του Ηρακλή, του Θησέα και του Ερμή. Βαδίζοντας από το Στάδιο προς τα βόρεια, μνημονεύει το Θέατρο και το ιερό του Σάραπη και της Ίσιδας, την Κρήνη Κλεψύδρα και το ιερό του Ιθωμάτα Δία με το βωμό του θεού στη βραχώδη κορυφή του βουνού, όπου σήμερα δεσπόζει το παλιό Μοναστήρι Βουλκάνο με την εκκλησιά της Παναγιάς της Βουλκανιώτισσας, αγιογραφημένη από τους αδελφούς Μόσχους το 17ο αιώνα (εικ. 2). Ο περιηγητής εγκαταλείπει την πόλη της Μεσσήνης περνώντας μέσα από την Αρκαδική Πύλη.

Οι Οχυρώσεις

Ο περίβολος των τειχών της Μεσσήνης οικοδομήθηκε με λίθινα αγκωνάρια ως τις επάλξεις. Χρησιμοποιήθηκαν ορθογώνιοι ασβεστόλιθοι λατομημένοι επί τόπου, πάνω στο βραχώδη όγκο της Ιθώμης. Η πορεία του προσδιορίζεται με ακρίβεια σε μήκος 9,5 χλμ. Οχυρωμένη ήταν και η κορυφή, όπου βρισκόταν η ακρόπολη και το ιερό του Δία Ιθωμάτα κοντά στην παλιά μονή Βουλκάνο. Οι πύργοι είναι κατά κανόνα τετράγωνοι με εξαίρεση έναν πεταλόσχημο και έναν κυκλικό (εικ. 3). Η μνημειώδης δυτική πύλη της πόλης, η Αρκαδική, είναι χτισμένη με ασβεστολιθικές ορθογώνιες πέτρες τεραστίων διαστάσεων που προκαλούν δέος στο θεατή (εικ. 4). Έχει σχήμα κύκλου, με δύο εισόδους, μια διπλή εσωτερική και μian εξωτερική. Δύο τετράγωνοι πύργοι προστάτευαν από δεξιά και αριστερά την εξωτερική πύλη. Στον εσωτερικό κυκλικό χώρο, στις δύο κόγχες εκατέρωθεν της εισόδου, ήταν στημένες ερμαϊκές στήλες. Πάνω από τη δεξιά κόγχη η επιγραφή: *“Κόϊντος Πλώτιος Εύφημιών έπεσκεύασεν”*.

3. Πεταλόσχημος πύργος της οχύρωσης

4. Η Αρκαδική Πύλη και τα ταφικά μνημεία

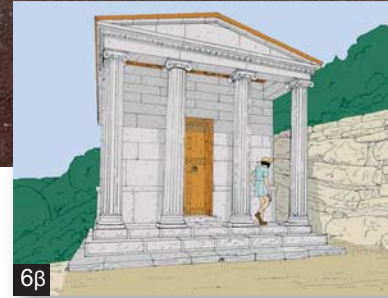

4

Στα δεξιά του αρχαίου δρόμου, από την Αρκαδική Πύλη προς την αρχαία τριπλή γέφυρα της Μαυροζούμενας (σημερινό Νεοχώρι), βρίσκεται συστάδα ταφικών μνημείων. Το βορειότερο περιλαμβάνει δύο θαλάμους και δωρική στοά μπροστά. Οι θάλαμοι φέρουν, ανά δύο, ορθογώνιες κόγχες για την τοποθέτηση μαρμάρινων σαρκοφάγων. Είχαν χρησιμοποιηθεί ως χώροι ταφής και κατοικίας και στα πρωτοχριστιανικά χρόνια (5ος-6ος αι. μ.Χ.). Το δεύτερο ταφικό κτίσμα περιλαμβάνει προστώ με πεσοστοιχία και ευρύ θάλαμο με τρεις ορθογώνιες κόγχες. Στην επίχωση του θαλάμου βρέθηκαν πολλά θραύσματα δύο, τουλάχιστον, μαρμάρινων νεοαττικών σαρκοφάγων άριστης τέχνης (150-250 μ.Χ.), με παραστάσεις του Τρωικού Πολέμου, μάχης ιππέων και πεζών και μάχης κοντά στα πλοία, «παρά νηυσί» κατά την έκφραση του Ομήρου.

5 6α

Μνημειακή Τοπογραφία

Δύο ιερά βρίσκονται απομονωμένα στη ΝΔ πλαγιά της Ιθώμης. Το ένα περιλαμβάνει ιωνικό ναό με βάθρο για το λατρευτικό άγαλμα, βωμό και στοές γύρω. Ήταν αφιερωμένο στη λατρεία της Αρτέμιδος Λιμνάτιδος (**εικ. 5**), σύμφωνα με επιγραφικές μαρτυρίες. Είχε αποκαλυφθεί το 1844 από τον Philippe Lebas. Το δεύτερο ιερό βρίσκεται 300 μ. περίπου ΒΔ του προηγούμενου και ανήκε πιθανώς στη λατρεία της Ειλειθυίας και των Κουρητών (**εικ. 6, α-β**). Στο κρηπίδωμά του είναι χαραγμένες επιγραφές.

5. Το ιερό της Αρτέμιδος Λιμνάτιδος

6α. Ο ναός της Ειλειθυίας αναστηλωμένος

6β. Αναπαράσταση του ναού της Ειλειθυίας

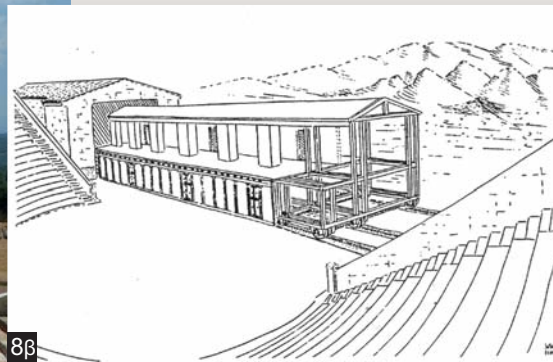
7. Η Κρήνη Κλεψύδρα
9. Η σκηνή των ρωμαϊκών χρόνων

Στο σημερινό χωριό Μαυρομάτι βρίσκεται η Κρήνη Κλεψύδρα, από την οποία υδρευόταν η πόλη (εικ. 7). Ιερό του θεού των υδάτων Αχελώου εντοπίστηκε πίσω από τη δεξαμενή της Κλεψύδρας, που τροφοδοτείται με νερό μέσω σηράγγων λαξευμένων στο πέτρωμα του ορεινού όγκου της Ιθώμης.

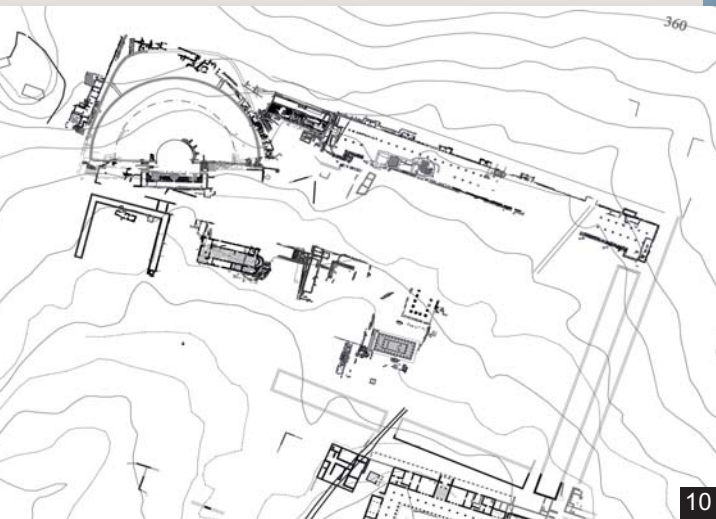
8α

8β

8α. Γενική άποψη του Θεάτρου
8β. Αναπαράσταση της κινητής σκηνής

Το πρώτο οικοδόμημα που αντικρίζει κανείς, μόλις κατηφορίσει από το Μουσείο και περάσει το σύγχρονο νεκροταφείο, είναι το Θέατρο (**εικ. 8α**). Το ανάλημμα του κοίλου είναι κτισμένο με λίθινα αγκωνάρια κατά το φρουριακό σύστημα δόμησης. Φέρει ανά είκοσι μέτρα, περίπου, κλίμακες ανόδου προς το άνω διάζωμα. Η πρώτη ελληνιστική σκηνή ήταν ξύλινη και κινητή, συρόμενη πάνω σε λίθινες ράγες (**εικ. 8β**). Στα μέσα του 2ου αι. μ.Χ. έλαβε χώρα ριζική ανακατασκευή, στην οποία ανήκουν η πολυώροφη σκηνή με τις κόγχες και το ευρύ προσκήνιο με τον πλούσιο αρχιτεκτονικό και γλυπτικό διάκοσμο (**εικ. 9**). Βάθρα τιμητικών ανδριάντων με επιγραφές είναι στημένα γύρω στην ορχήστρα, ανάμεσα στους λίθινους θρόνους.

10

11

10. Κάτοψη της Αγοράς

11. Αποψη της βόρειας στοάς της Αγοράς

Ανατολικά από το Θέατρο απλώνεται η τεράστια τετράπλευρη Αγορά της πόλης, εκτάσεως τριάντα πέντε περίπου στρεμμάτων (**εικ. 10**). Έχει ανασκαφεί μέρος μόνο των νότιων στοών της Αγοράς και κυρίως η τεράστια βόρεια τρίκλιτη διώροφη στοά, που έφερε δωρική κιονοστοιχία στην πρόσοψη και δύο κορινθιακές εσωτερικά (**εικ. 11**). Τρεις λίθινες αγορανομικές τράπεζες με κοιλότητες για τη μέτρηση των σιτηρών έχουν αποκαλυφθεί στο ανατολικό πέρας της στοάς (**εικ. 12**). Στη δυτική πλευρά της Αγοράς, μπροστά από πλατεία στρωμένη με ψηφιδωτά, ήλθε στο φως οικοδομικό συγκρότημα που ταυτίστηκε με το μαρτυρημένο “κρεοπώλιον” (**εικ. 13**). Στα δυτικά της βόρειας στοάς βρίσκεται κρηναίο οικοδόμημα ταυτιζόμενο με την Κρήνη Αρσινόη (**εικ. 14**).

12 13
14

12. Αγορανομικές τράπεζες ελέγχου
13. Η δυτική στοά της Αγοράς με το "Κρεοπώλιον"
14. Η Κρήνη Αρσινόη

15

15. Ο ναός της θεοποιημένης μυθικής βασίλισσας Μεσσάνας

16. Άγαλμα κοριτσιού από το Αρτεμίσιο

Στο μέσον περίπου της Αγοράς αποκαλύφθηκε ο δωρικός περίπτερος ναός της θεοποιημένης βασίλισσας της χώρας Μεσσάνας (εικ. 15). Στον οπισθόδομο του ναού αυτού ο Πausanίας είχε δει ζωγραφικές εικόνες δεκατριών προδωρικών ηρώων και ηρωίδων της Μεσσηνίας, καθώς και του πρώτου δωριέως βασιλιά της χώρας, Κρεσφόντη, έργα του ζωγράφου Ομφαλίωνα, μαθητή του φημισμένου Αθηναίου Νικία. Στην Αγορά εντοπίστηκαν επίσης μέλη του ναού του Δία Σωτήρα, ενώ έχουν έλθει στο φως αρχιτεκτονικά μέλη και επιγραφές από το ναό του Ποσειδώνα, της Αφροδίτης και της Μητέρας των Θεών.

Το ιερό της Δήμητρος και των Διοσκούρων έχει αποκαλυφθεί ΒΔ από το Ασκληπιείο. Πολυάριθμα πήλινα ειδώλια και πλακίδια με ανάγλυφες ηρωικές παραστάσεις αποτελούσαν τα κατεξοχήν αναθήματα. Μεταξύ αυτών, βρέθηκαν δύο ασπίδες χάλκινες, μία από τις οποίες είναι αφιερωμένη στον αθάνατο Διόσκουρο Πολυδεύκη. Το ιερό της Αρτέμιδος Ορθίας βρίσκεται μεταξύ του Ασκληπιείου και του ιερού της Δήμητρος. Εγκαταλείφθηκε μετά την ανέγερση του Ασκληπιείου στα τέλη του 3ου αι. π.Χ. και η λατρεία της θεάς Ορθίας μεταφέρθηκε στο Αρτεμίσιο της δυτικής πτέρυγας του Ασκληπιείου. Μπροστά στο άγαλμα της θεάς, έργο του Δαμοφώντος (εικ. 16), υπήρχε τράπεζα προσφορών και έντεκα βάθρα για αγάλματα ιερειών και νεαρών κοριτσιών που θήτευαν στο ιερό.

Το Ασκληπιείο (εικ. εξωφ.) ήταν ο επιφανέστερος χώρος της Μεσσήνης, κέντρο της δημόσιας ζωής της πόλης που λειτουργούσε παράλληλα με την παρακείμενη Αγορά.

17. Το Εκκλησιαστήριο του Ασκληπιείου

18. Το κεφάλι του Απόλλωνος, έργο του γλύπτη Δαμοφώντος

Περισσότερα από εκατόν σαράντα βάθρα για χάλκινους ανδριάντες, πολιτικών κυρίως προσώπων, και πέντε εξέδρες με πάγκους για ξεκούραση των επισκεπτών περιβάλλουν ασφυκτικά το ναό και το βωμό, ενώ πολλά βάθρα είναι τοποθετημένα και κατά μήκος των στοών. Κάθε στοά της βόρειας και νότιας πλευράς είχε στην πρόσοψη είκοσι τρεις κίονες κορινθιακούς με ιωνικό επιστύλιο και ζωφόρο με ανάγλυφα βουκράνια και ρόδακες. Οι στοές της ανατολικής και δυτικής πλευράς είχαν από είκοσι ένα κίονες. Στην ανατολική πτέρυγα της αυλής του Ασκληπιείου βρίσκεται συγκρότημα τριών οικοδομημάτων: το μικρό στεγασμένο θεατροειδές Εκκλησιαστήριο, περιβαλλόμενο από ισχυρό αναλημματικό τοίχο, κτισμένο στο κάτω μέρος του με λείους ορθοστάτες, ενώ στο άνω με το κυφωτό, λεγόμενο, σύστημα **(εικ. 17)**. Στο ανατολικό άκρο της ορχήστρας, μπροστά στο κλιμακοστάσιο που οδηγεί στην ανατολική είσοδο του οικοδομήματος, τοποθετήθηκε το 2ο αιώνα μ.Χ. μεγάλο βάθρο έφιππου ορειχάλκινου ανδριάντα προς τιμήν του "Ελλαδάραχη" Τιβέριου Κλαύδιου Σαιθίδα.

Δίπλα στο Εκκλησιαστήριο βρίσκεται το επιβλητικό Πρόπυλο και ακολουθεί το Συνέδριον και η αίθουσα του Αρχείου. Κατά μήκος της δυτικής πτέρυγας βρίσκεται σειρά δωματίων (Οίκων) που στέγαζαν τα αγάλματα του Απόλλωνος **(εικ. 18)** με τις εννέα Μούσες, του Ηρακλή και της Θήβας με τον Επαμεινώνδα, της θεάς Τύχης και της Αρτέμιδος Φωσφόρου.

Τη βόρεια πτέρυγα του Ασκληπιείου κλείνει μεγάλο οικοδόμημα κτισμένο πάνω σε υψηλό πόδιο, προσιτό από κεντρικό μνημειώδες κλιμακοστάσιο. Οι δύο αίθουσες του οικοδομήματος, εκατέρωθεν του κλιμακοστασίου, λειτουργούσαν ως Σεβαστείο, αφιερωμένο στη λατρεία της θεάς Ρώμης και των αυτοκρατόρων. Κατά μήκος της βόρειας πλευράς του βρίσκεται στοά της ύστερης αρχαιότητας (4ος/5ος αι. μ.Χ.) κτισμένη με υλικό από προγενέστερα κτήρια. Πολλοί κίονες της φέρουν καταλόγους αγορανόμων και υπαγορανόμων της πόλης, με αναγραφή του έτους θητείας τους, καθώς και του ονόματος του επωνύμου ιερέως του Διός Ιθωμάτα.

Η ανέγερση του συγκροτήματος του Ασκληπιείου πρέπει να ολοκληρώθηκε αμέσως μετά το 215/214 π.Χ. Φαίνεται ότι εντάσσεται σε ένα μεγαλόπνοο οικοδομικό πρόγραμμα, με στόχο την προβολή των Μεσσηνίων ως ιδιαίτερου έθνους στην Πελοπόννησο, με βαθιές ρίζες στο προδωρικό και το δωρικό παρελθόν της. Το κέντρο του υπαίθριου χώρου καταλαμβάνεται από τον επιβλητικό δωρικό περίπτερο ναό του Ασκληπιού και το βωμό του (**εικ. εξωφύλλου**). Ο σηκός, ο πρόναος και ο οπισθόδομος είναι κτισμένοι από τοπικό ασβεστόλιθο, ενώ η εξωτερική κιονοστοιχία από ψαμμιτικό λίθο. Στο κέντρο του βωμού κατευθύνεται ο άξονας του ανατολικού Προπύλου, ο οποίος τέμνει και το μεγάλο δωρικό ναό. Ο βωμός διακρίνεται σε δύο μέρη, τη βαθμιδωτή πρόθυση και τον κυρίως βωμό.

Ένα ταφικό κτίσμα έξω από τη ΝΑ πλευρά του Ασκληπιείου ανήκε πιθανότατα στο γλύπτη Δαμοφώντα και την οικογένειά του. Ενεπίγραφος κίονας, που στήθηκε μετά το θάνατο του γλύπτη, περιλαμβάνει ψηφίσματα πόλεων της Πελοποννήσου, της Στερεάς, των Ιονίων νήσων και των Κυκλάδων, που τιμούν τα μέγιστα το Δαμοφώντα για την κατασκευή λατρευτικών αγαλμάτων στα ιερά τους, αλλά και για τις ευεργεσίες και τη γενναιοδωρία του, φωτίζοντας από πολλές πλευρές την ιδιόμορφη προσωπικότητα, την έντονη καλλιτεχνική δραστηριότητα και ακτινοβολία του, η οποία οριοθετείται μεταξύ 210 και 180 π.Χ. (**εικ. 19**).

19

20

19. Ο κίονας με τα ψηφίσματα προς τιμή του Δαμοφώντος
20. Έπαυλη με ψηφιδωτά δάπεδα και μαρμαροθετήματα

Γύρω από το Ασκληπιείο, ιδιαίτερα έξω από την ανατολική του πλευρά, αποκαλύπτεται σταδιακά ένας εκτεταμένος χριστιανικός οικισμός και νεκροταφείο του 5ου-7ου αι. μ.Χ. Ένα δημόσιο λουτρό (βαλανείο) βρίσκεται αμέσως νότια από το Ασκληπιείο. Δύο συνεχόμενες αίθουσες μιας έπαυλης ρωμαϊκών χρόνων έχουν έλθει στο φως ΝΑ του Ασκληπιείου (εικ. 20). Η πρώτη αίθουσα φέρει ψηφιδωτό δάπεδο, ενώ η δεύτερη έχει δάπεδο στρωμένο με πολύχρωμα μαρμαροθετήματα. Μεταλλικό στέγαστρο τις προστατεύει από τις καιρικές συνθήκες.

21. Το στάδιο με τις στοές του Γυμνασίου γύρω. Αεροφωτογραφία

Το Στάδιο και το Γυμνάσιο με την Παλαίστρα βρίσκονται νοτιότερα και σε επαφή με τον οχυρωματικό περίβολο της πόλης (**εικ. 21** και **εικ. οπισθοφύλλου**). Το Στάδιο περιβάλλεται από δωρικές στοές που στέγαζαν το Γυμνάσιο. Ενεπίγραφα βάθρα, μεταξύ των κιόνων της δυτικής στοάς, έφεραν ανδριάντες Γυμνασιάρχων, ενώ πολλοί κατάλογοι εφήβων καταγεγραμμένων κατά φυλές βρέθηκαν στον περίγυρο.

22

23

24

22. Το άγαλμα του Ερμή από το Γυμνάσιο

23. Το άγαλμα του Ηρακλή από το Γυμνάσιο

24. Ταφικό μνημείο με κωνική στέγη στο Γυμνάσιο

25. Το Ηρώο/Μαυσωλείο στο νότιο πέρας του σταδίου

Πίσω από τη δυτική στοά του Γυμνασίου βρισκόταν το τέμενος του Ηρακλή και του Ερμή, με τους ναούς και τα λατρευτικά αγάλματά τους (εικ. 22). Το κολοσσιαίων διαστάσεων λατρευτικό άγαλμα του Ηρακλή βρέθηκε κατακερματισμένο από τους χριστιανούς σε δωμάτιο της δυτικής στοάς (εικ. 23). Ήταν έργο του Απολλωνίου Ερμοδώρου και του γιου του Δημητρίου από την Αλεξάνδρεια, καλλιτεχνών γνωστών και από άλλα ενυπόγραφα έργα τους. Σειρά αποχωρητηρίων πάνω από υπόνομο υπάρχει στο νότιο τμήμα της δυτικής στοάς, η οποία καταλήγει στην Παλαίστρα του Γυμνασίου, ΒΔ της οποίας αποκαλύφθηκε συγκρότημα λουτήρων, που χρησιμοποιούσαν οι έφηβοι.

Σειρά ταφικών κτισμάτων, με διαφορετική το καθένα μορφή, βρίσκεται κατά μήκος της δυτικής στοάς. Ξεχωρίζει ταφικό μνημείο που έφερε κωνική στέγη (εικ. 24). Συνδεδεμένο με το Στάδιο αρχιτεκτονικά και λειτουργικά είναι το Ηρώο/Μαυσωλείο (εικ. 25), οικοδόμημα σε μορφή δωρικού πρόστυλου τετρακίονιου ναού κτισμένου σε υψηλό πόδιο, στο νότιο πέρας του στίβου. Αποτελεί Μαυσωλείο επιφανούς μεσσηνιακής οικογένειας που δεχόταν ηρωικές τιμές κατά τη διάρκεια των αγώνων.

Ιστορικό των Ερευνών

Η Αρχαιολογική Εταιρεία άρχισε συστηματικές ανασκαφικές έρευνες το 1895, με το Σάμιο αρχαιολόγο και μετέπειτα πολιτικό, Θεμιστοκλή Σοφούλη. Οι ανασκαφές συνεχίστηκαν το 1909 και το 1925 από τον καθηγητή του Πανεπιστημίου και Ακαδημαϊκό Γεώργιο Οικονόμο.

Ο Ακαδημαϊκός και Γενικός Γραμματέας της Αρχαιολογικής Εταιρείας Αναστάσιος Ορλάνδος εργάστηκε στη Μεσσήνη από το 1957 ως το 1974. Το 1986 το Συμβούλιο της Αρχαιολογικής Εταιρείας ανέθεσε στον υπογραφόμενο τη διεύθυνση των ανασκαφών, οι οποίες, με παράλληλες εργασίες διαμόρφωσης του χώρου, στερέωσης και αναστήλωσης των μνημείων, συνεχίζονται ως σήμερα.

Πέτρος Θέμελης

Έκδοση της Εθνικής Τράπεζας, στο πλαίσιο της Χορηγίας
προς την Εταιρεία Μεσσηνιακών Αρχαιολογικών Σπουδών,
για τις ανασκαφικές και αναστηλωτικές εργασίες στην Αρχαία Μεσσήνη

Δεκέμβριος 2014

Κείμενο:

Πέτρος Θέμελης

Καλλιτεχνική επιμέλεια και σελιδοποίηση εντύπου:

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ, Διεύθυνση Μάρκετινγκ και Επικοινωνίας Ομίλου

Φωτογραφίες:

Εταιρεία Μεσσηνιακών Αρχαιολογικών Σπουδών ©

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΧΟΡΗΓΟΣ